

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра біології, здоров'я людини та фізичної терапії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 26 АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Галузь знань А «Освіта»

Спеціальність А4 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)» Факультет психолого-природничий

2025-2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Анатомія людини» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності А4 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)» освітньої професійної програми «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)».

Мова навчання: українська.

Розробники: Марциновський В.П., професор кафедри, доцент, канд. біол. наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

Протокол №__ від «__» _____ 2025 року.

Завідувач кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

_____ (проф. Сяська І.О.)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету

Протокол №__ від «__» _____ 2025 року.

Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого факультету:

_____ (доц. Трохимчук І.М.)

© Марциновський В.П., 2025

© РДГУ, 2025

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність,освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 01 «Освіта / Педагогіка»	Обов’язкова	
Модулів –1	Спеціальність 014 «Середня освіта (Біологія та здоров`я людини)»	Рік підготовки	
Змістових модулів –4		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання - не передбачене		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,5 самостійної роботи – 4,5	Освітній рівень: бакалаврський	30 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		-	-
		Лабораторні	
		30 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		90 год.	136 год.
		Індивідуальні завдання *за наявності	
		- год.	
		Вид контролю:	
		Екзамен	
Передумови для вивчення дисципліни (базові знання з біології)			

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Анатомія людини» є науково обґрунтовані знання про анатомічні основи функціональної діяльності всіх систем організму людини як єдиного цілого у взаємозв'язку з оточуючим середовищем, розвивати вміння аналізувати топографію, походження органів залежно від виконуваних ними функцій, розуміти роль нейрогуморальної регуляції у забезпеченні цілісності людського організму, його вікові зміни.

Основними завданнями курсу є:

- проаналізувати теоретичне і практичне значення основних відкриттів в анатомії людини, окреслити історичні етапи розвитку анатомії як науки, відзначивши пріоритет вітчизняних вчених у розвитку різних галузей анатомії людини;
- вивчення будови тіла людини, поклавши в основу системний та морфофункціональний принципи його будови, на основі сучасних досягнень макро- і мікроскопічної анатомії (морфології);
- вивчення індивідуальних, статевих та вікових особливостей організму у філо- та онтогенезі, анатомо-топографічні взаємовідношення органів, вади їх розвитку, розкривши поняття інтегруючих систем людини;

- всебічно розкрити взаємозв'язок і взаємозалежність окремих частин організму людини;
- виробити у студентів наукове уявлення про взаємозв'язок та єдність структури та функції органів людини, їх мінливості в процесі філо- і онтогенезу, тобто показати взаємозв'язок організму з мінливими умовами довкілля, вплив праці, фізичної культури, екологічних і соціальних умов на розвиток та будову організму.

Програмні компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні компетентності:

ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 5. Здатність до забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими потребами) в освітньому процесі та позаурочній діяльності.

ФК 8. Здатність використовувати біологічні поняття, закони, концепції, вчення й теорії біології для пояснення та розвитку в учнів розуміння цілісності та взаємозалежності живих систем і організмів.

ФК 9. Здатність розуміти й уміти пояснити будову, функції, життєдіяльність, розмноження, класифікацію, походження, поширення, використання живих організмів і систем усіх рівнів організації.

ФК 13. Здатність застосовувати методи й засоби навчання біології для розвитку здібностей учнів.

ФК 14. Здатність упроваджувати здоров'язбережувальні, профілактичні та оздоровчі технології в педагогічній діяльності;

ФК 15. Здатність формувати в учнів позитивну мотивацію до здорового способу життя на основі розвитку життєвих навичок, здійснювати позакласну виховну роботу з питань формування, збереження і зміцнення здоров'я, профілактики шкідливих звичок, неінфекційних та соціально-небезпечних інфекційних хвороб.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання:

ПРН 5. Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності.

ПРН 13. Знає біологічну термінологію і номенклатуру, розуміє основні концепції, теорії та загальну структуру біологічної науки.

ПРН 16. Знає будову й функції організму людини, основи здорового способу життя.

ПРН 20 Добирає міжпредметні зв'язки курсів біології в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової та здоров'язбережувальної компетентності, відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство».

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати:

- форму та будову органів, об'єднаних у системи;
- форму і будову кісток (systema skeletale);
- з'єднань кісток (systema articulare);
- м'язи (systema musculare);
- нутрощі (systema digestorium, respiratorium, urinarium, genitalia);
- центральну та периферійну нервову систему (у тому числі автономний відділ периферійної нервової систем (systema nervorum);
- органи внутрішньої секреції (glandulae endocrinae);

- органи та утвори імунної системи;
- лімфоїдну систему (systema lymphoideum);
- органи чуття (systema sensuum);
- загальний покрив (integumentum commune);
- серцево-судинна (systema cardiovasculare);
- взаємне розміщення органів, судин, нервів у різних ділянках тіла, що має велике значення для хірургії;
- вікові та статеві аспекти анатомічних особливостей індивідуального розвитку людини на різних етапах онтогенезу;
- закономірності пренатального та раннього постнатального розвитку органів людини, варіантів мінливості органів, вад розвитку

Вміти:

- демонструвати і описувати анатомічну будову органів, систем органів людини;
- визначати на анатомічних препаратах топографо-анатомічні взаємовідносини органів і систем органів людини;
- вміти оцінювати вікові, статеві та індивідуальні особливості будови органів людини;
- вміти оцінювати вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;
- вміти застосовувати латинські анатомічні терміни та їх українські еквіваленти відповідно до вимог міжнародної анатомічної номенклатури (Сан-Пауло,1997; Київ, 2010).

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Опорно-руховий апарат. Скелет людини.

Тема 1. Вступ в анатомію людини. Методи дослідження осі, площини. Визначення анатомії людини, її предмет і завдання, етапи історичного розвитку. Класифікація анатомічних наук. Методи анатомічних досліджень. Принципи вивчення анатомії людини. Структурні елементи людського організму. Частини тіла, площини симетрії та осі обертання. Вікова періодизація людини. Класифікація аномалій розвитку людини.

Тема 2. Скелет як частина опорно-рухового апарату. Кістка як орган. Класифікація кісток. Вікові зміни кісткової тканини. Відновлення кістки після перелому. З'єднання кісток, їх види. Будова суглоба. Класифікація суглобів. Елементарні рухи в суглобах навколо основних осей.

Загальна будова скелета тулуба. Філогенез скелета тулуба. Будова хребця. Особливості будови хребців різних відділів хребта. З'єднання хребців. Хребет як ціле. Скелет грудної клітки. Будова ребер і груднини.

Загальна будова і відділи черепа. Мозковий і лицевий череп. Череп як ціле. Склепіння і основа черепа. Черепні ямки, отвори, через які проходять кровоносні судини, нерви та інші утвори. Контрфорси черепа. З'єднання кісток черепа. Вікові та статеві особливості черепа.

Скелет плечового пояса. Кістки вільної верхньої кінцівки і їх з'єднання. Скелет тазового пояса. Кістки вільної нижньої кінцівки і їх з'єднання. Онтогенез і вікові особливості скелета кінцівок. Значення вікових особливостей скелета для об'єктивної оцінки загального фізичного розвитку людини.

Тема 3. Мієлогія. Загальні відомості про м'язову систему. Будова м'яза як органа. Допоміжні апарати м'язів. Класифікація м'язів. Кровопостачання і іннервація м'язів. Розвиток і вікові особливості м'язової системи. Робота м'язів.

Класифікація м'язів голови. Характеристика жувальних м'язів. Морфофункціональна характеристика мимічних м'язів. М'язи шиї, їх класифікація, топографія і характеристика: а) поверхневі м'язи шиї, їх функції. б) м'язи, які кріпляться до під'язикової кістки. в) глибокі м'язи шиї (медіальні і латеральні).

М'язи тулуба: а) м'язи спини, їх топографія і функції; б) м'язи грудей, їх топографія і функції; в) м'язи живота, їх топографія і функції. Дихальні м'язи: а) основні м'язи вдиху, їх топографія, прикріплення, функції; б) допоміжні м'язи вдиху, їх топографія, функції; в) м'язи непрямой (побічної) дії, що беруть участь в акті вдиху; г) м'язи видиху; д) типи дихання.

М'язи верхньої кінцівки: а) м'язи плечового поясу, їх топографія і функції; б) м'язи вільної верхньої кінцівки (плеча, передпліччя, кисті), їх топографія і функції. М'язи нижньої кінцівки: а) м'язи тазового поясу, їх топографія і функції; б) м'язи стегна, їх топографія і функції; в) м'язи гомілки, їх топографія і функції; г) м'язи стопи (тильної поверхні, підошви), їх топографія і функції.

Змістовий модуль 2. Нутрощі

Тема 4. Вступ до спланхнології. Шлунково-кишковий тракт. Поняття про спланхнологію. Загальний план будови порожнистого та паренхіматозного органів. Система органів травлення і її функціональне значення. Загальна будова стінки травного каналу. Будова і функції ротової порожнини, глотки, стравоходу, шлунка. Тонка та товста кишки, їх відділи, будова і функції.

Тема 5. Система органів дихання та травлення. Загальний план будови і функції дихальної системи. Повітроносні шляхи: особливості будови стінки та характеристика органів. Легені, їх будова, топографія, функціональне значення. Середостіння.

Тема 6. Система органів сечовиділення. Загальна будова сечовидільної системи, її функції. Топографія, будова і функції нирок. Будова і функціональне значення сечоводів, сечового міхура та сечівника. Відмінності сечівника у чоловіків і жінок. Місця вироблення і шляхи виділення сечі. Вікові особливості органів сечовиділення.

Тема 7. Статева система Чоловічі статеві органи. Морфофункціональна характеристика: а) внутрішніх чоловічих статевих органів (яєчка, придатка яєчка, сім'явиносної протоки, сім'яного міхурця, передміхурової та цибулинно - сечівникових залоз); б) зовнішніх чоловічих статевих органів (статевого члена, калитки). 2. Жіночі статеві органи. Топографія, будова і функції: а) внутрішніх жіночих статевих органів (яєчника, маткових труб, матки, піхви); б) зовнішніх жіночих статевих органів (малих і великих соромітних губів, клітора). 3. Циклічні процеси у жіночому організмі.

Змістовий модуль 3 . Серцево судинна та ендокринна системи

Тема 8. Серцево судинна система. Судини малого кола кровообігу. Значення серцево-судинної системи. Філогенез кровоносної системи. Розвиток органів кровообігу. Жовточний, плацентарний та легеневий кровообіг. Поділ судинної системи на кровоносну і лімфатичну. Кола кровообігу. Мікроциркуляторне русло. Артерії, вени, капіляри; будова їх стінок. Закономірності розміщення та розгалуження судин. Значення анастомозів і колатерального кровообігу.

Серце, його форма, стінки, порожнини, клапани. Серцевий м'яз, його особливості та іннервація. Провідна система серця. Судини серця. Навколосерцева сумка. Топографія серця при вертикальному положенні тіла. Судини малого кола кровообігу: легеневий стовбур, його гілки, функція і топографія. Легеневі вени.

Тема 9. Артерії великого кола кровообігу. Вени великого кола кровообігу. Аорта, її топографія і відділи. Гілки дуги аорти, грудної і черевної частин низхідної аорти. Артерії голови і шиї. Артерії кінцівок.

Системи верхньої і нижньої порожнистих вен. Коло ворітної вени. Кровообіг у плода. Особливості серцево судинної системи дитини.

Тема 10. Лімфатична система, її будова і функціональне значення. Органи кровотворення та імунної системи. Склад лімфи. Лімфатичні капіляри, судини, протоки. Будова лімфатичних вузлів і їх функція. Топографія основних елементів лімфатичної системи. Роль лімфатичної системи при поширенні інфекцій в організмі. Кістковий мозок і його розподіл в ембріональний та постембріональний періоди розвитку. Вилочкова залоза

/тимус/. Лімфої дні регіонарні скупчення. Селезінка, її будова і функція. Поняття про імунітет.

Тема 11. Залози внутрішньої та змішаної секреції. Будова і функції органів внутрішньої секреції, їх вікові особливості. Значення ендокринних залоз в обміні речовин і розв'язку організму. Поняття про гіпо- і гіперфункцію гормонів. Епіфіз (шишкоподібне тіло) і гіпофіз, їх форма, будова і топографія. Щитоподібна і прищитоподібні залози, їх топографія, будова і функція. Хромафінна система органів: надниркові залози і параганглії, їх будова і функціональне значення. Інтерреналові органи. Ендокринні островці підшлункової залози. Ендокринна частина статевих залоз.

Змістовий модуль 4. Нервова система та органи чуттів.

Тема 12. Загальна анатомія нервової системи. Спинний мозок. Спинномозкові нерви. Загальний план будови і функції нервової системи. Класифікація нервової системи. Нейрони, їх класифікація. Рецептор, ефектор. Рефлекс. Проста і складна рефлекторна дуга. Спинний мозок: топографія, будова (зовнішня і внутрішня), функції. Спинномозкові нерви, їх будова, гілки, функціональне значення.

Тема 13. Головний мозок. Черепно-мозкові нерви. Загальні відомості про головний мозок: топографія, форма, розміри. Оболонки головного мозку. Морфо-функціональна характеристика відділів головного мозку (довгастого, заднього, середнього, проміжного, кінцевого). Кора великих півкуль головного мозку, її мікроскопічна будова, функціональне значення.

Загальні відомості про черепно-мозкові нерви, їх класифікація. Принципи формування черепно-мозкових нервів, їх функція. Характеристика черепно-мозкових нервів: а) чутливих; б) рухових; в) змішаних (повних і неповних).

Лімбічна та екстрапірамідна системи і ретикулярна формація. Загальні відомості про провідний шлях. Класифікація провідних шляхів.

Пірамідна та екстрапірамідна системи, їх функціональне значення. Підкіркові базальні ядра, їх функція. Ретикулярна формація: топографія, будова, функціональне значення.

Морфофункціональна характеристика провідних шляхів: а) асоціативних; б) комісуральних; в) проєкційних (висхідних і низхідних).

Тема 14. Спинний мозок і спинно-мозкові нерви. Загальні принципи будови висхідних і низхідних провідних шляхів.

Соматичні сплетіння. Загальна характеристика периферичної нервової системи і її функціональне значення. Поняття про нервеве волокно, нервові вузли, нервові сплетення, їх функції. Соматичні нервові сплетення: топографія, будова, ділянки іннервації (шийне, плечове, поперекове, крижово-куприкове.)

Симпатична і парасимпатична її частини. Загальні відомості про вегетативну нервову систему. Спільні і відмінні риси соматичної і вегетативної нервової систем. Центральний і периферичний відділи вегетативної нервової системи. Симпатична нервова система. Парасимпатична нервова система. Відмінності і спільні риси симпатичної і парасимпатичної частин вегетативної нервової системи.

Тема 15. Органи чуттів. Зоровий аналізатор. Слуховий аналізатор та аналізатор рівноваги. Поняття про аналізатори. Значення органів чуттів як периферичної частини аналізаторів. Очне яблуко, його оболонки і камери. Ядро очного яблука і світло заломлюючий апарат ока. Допоміжний апарат ока. Зоровий аналізатор. Провідниковий і центральний відділи зорового аналізатора. Орган слуху. Зовнішнє вухо та його рудиментарні утворення. Середнє вухо. Внутрішнє вухо, кістковий і перетинчастий лабіринти. Слуховий аналізатор. Шлях рівноваги

Тема 28. Смаковий і нюховий аналізатори. Шкіра. Орган смаку. Смакові сосочки, їх будова та розміщення. Смаковий аналізатор людини. Орган нюху. Шлях нюхового аналізатора. Будова шкіри і її функції. Папілярні візерунки. Особливості пігментації шкіри людини. Похідні шкіри: волосся і нігті. Іннервація шкіри, її рецептори. Провідниковий та центральний відділи аналізатора шкірного чуття.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7						
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Опорно-руховий апарат. Скелет людини.												
Тема 1. Вступ в анатомію людини. Методи дослідження осі, площини.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 2. Скелет як частина опорно-рухового апарату.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 3. Міологія. Загальні відомості про м'язову систему.	10	2		2		6	10					10
Разом за змістовним модулем	30	6		6		18	32	2		2		28
Змістовий модуль 2. Нутрощі												
Тема 4. Вступ до спланхнології.	10	2		2		6	9					9
Тема 5. Система органів дихання, травлення.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 6. Система органів сечовиділення.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 7. Статева система	10	2		2		6	10					10
Разом за змістовним модулем 2	40	8		8		24	39	2		2		37
Змістовий модуль 3 . Серцево-судинна та ендокринна системи												
Тема 8. Серцево судинна система. Судини малого кола кровообігу.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 9. Артерії великого кола кровообігу. Вени великого кола кровообігу.	10	2		2		6	10	1				9
Тема 10. Лімфатична система, її будова і функціональне значення.	10	2		2		6	9					9
Тема 11. Залози внутрішньої та змішаної секреції.	10	2		2		6	9					9
Разом за змістовним модулем 3	40	8		8		24	39	2		1		36
Змістовий модуль 4. Нервова система та органи чуттів.												
Тема 12. Загальна анатомія нервової системи.	10	2		2		6	9					9
Тема 13. Головний мозок. Черепно-мозкові нерви.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 14. Спинний мозок і спинно-мозкові нерви.	10	2		2		6	10	1				9
Тема 15. Органи чуттів.	10	2		2		6	9					9
Разом за змістовним модулем 4	40	8		8		24	39	2		1		36
<i>Усього годин</i>	150	30		30		90	150	8		6		136

6. Теми семінарських занять

Не передбачено

7. Теми практичних занять

Не передбачено

8. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Будова тваринної клітини та тваринних тканин.	2
2	Скелет як частина опорно-рухового апарату.	2
3	Міологія. Загальні відомості про м'язову систему.	2
4	Вступ до спланхнології.	2
5	Система органів дихання, травлення.	2
6	Система органів сечовиділення.	2
7	Статева система	2
8	Серцево судинна система. Судини малого кола кровообігу.	2
9	Артерії великого кола кровообігу. Вени великого кола кровообігу.	2
10	Лімфатична система, її будова і функціональне значення.	2
11	Залози внутрішньої та змішаної секреції.	2
12	Загальна анатомія нервової системи.	2
13	Головний мозок. Черепно-мозкові нерви.	2
14	Спинний мозок і спинно-мозкові нерви.	2
15	Органи чуттів.	2
Разом		30

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ в анатомію людини. Методи дослідження осі, площини.	6
2.	Скелет як частина опорно-рухового апарату.	6
3.	Міологія. Загальні відомості про м'язову систему.	6
4.	Вступ до спланхнології.	6
5.	Система органів дихання, травлення.	6
6.	Система органів сечовиділення.	6
7.	Статева система	6
8.	Серцево судинна система. Судини малого кола кровообігу.	6
9.	Артерії великого кола кровообігу. Вени великого кола кровообігу.	6
10.	Лімфатична система, її будова і функціональне значення.	6
11.	Залози внутрішньої та змішаної секреції.	6
12.	Загальна анатомія нервової системи.	6
13.	Головний мозок. Черепно-мозкові нерви.	6
14.	Спинний мозок і спинно-мозкові нерви.	6
15.	Органи чуттів.	6
Разом		90

10. Індивідуальні завдання.

Не передбачено

11. Методи навчання.

МН1 –словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

МН2 –практичний метод (практичні заняття);

МН3 –наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);

МН5 –відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

МН6 –самостійна робота (розв'язання завдань);

12. Методи оцінювання.

МО1 –екзамен

МО2 –усне або письмове опитування

МО3 - колоквіум,

МО7 – презентації результатів виконаних завдань;

МО9 – захист лабораторних робіт;

13.Засоби діагностики результатів навчання

- екзамен;

- модульний контроль

- реферати, есе;

-презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Види та методи навчання і оцінювання

Код та назва компетентності (згідно ОПП)	Код та назва програмного результату	Методи навчання	Методи оцінювання результатів
ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	ПРН 5. Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9
	ПРН 13. Знає біологічну термінологію і номенклатуру, розуміє основні концепції, теорії та загальну структуру біологічної науки.	МН2 МН3 МН4 МН6	МО4 МО7 МО9
ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	ПРН 16. Знає будову й функції організму людини, основи здорового способу життя.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9

	ПРН 20 Добирає міжпредметні зв'язки курсів біології в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової та здоров'язбережувальної компетентності, відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство».	МН2 МН3 МН4 МН6	МО4 МО7 МО9
ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.	ПРН 20 Добирає міжпредметні зв'язки курсів біології в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової та здоров'язбережувальної компетентності, відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство».	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9
	ПРН 13. Знає біологічну термінологію і номенклатуру, розуміє основні концепції, теорії та загальну структуру біологічної науки	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9
ФК 5. Здатність до забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими потребами) в освітньому процесі та позаурочній діяльності.	ПРН 16. Знає будову й функції організму людини, основи здорового способу життя.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9
	ПРН 20 Добирає міжпредметні зв'язки курсів біології в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової та здоров'язбережувальної компетентності, відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство».		
ФК 8. Здатність використовувати біологічні поняття, закони, концепції, вчення й теорії біології для пояснення та розвитку в учнів розуміння цілісності та	ПРН 13. Знає біологічну термінологію і номенклатуру, розуміє основні концепції, теорії та загальну структуру біологічної науки	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9

взаємозалежності живих систем і організмів.			
ФК 9. Здатність розуміти й уміти пояснити будову, функції, життєдіяльність, розмноження, класифікацію, походження, поширення, використання живих організмів і систем усіх рівнів організації.	ПРН 13. Знає біологічну термінологію і номенклатуру, розуміє основні концепції, теорії та загальну структуру біологічної науки	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО4 МО7 МО9
ФК 13. Здатність застосовувати методи й засоби навчання біології для розвитку здібностей учнів.	ПРН 20 Добирає міжпредметні зв'язки курсів біології в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової та здоров'язбережувальної компетентності, відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство».	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9
ФК 14. Здатність упроваджувати здоров'язбережувальні, профілактичні та оздоровчі технології в педагогічній діяльності;	ПРН 16. Знає будову й функції організму людини, основи здорового способу життя.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	
ФК 15. Здатність формувати в учнів позитивну мотивацію до здорового способу життя на основі розвитку життєвих навичок, здійснювати позакласну виховну роботу з питань формування, збереження і зміцнення здоров'я, профілактики шкідливих звичок, неінфекційних та соціально-небезпечних інфекційних хвороб.	ПРН 20 Добирає міжпредметні зв'язки курсів біології в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової та здоров'язбережувальної компетентності, відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство».	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9
	ПРН 16. Знає будову й функції організму людини, основи здорового способу життя.		

14. Критерії оцінювання результатів навчання. Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний пороговий рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити використовувану числову (рейтингову) шкалу.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетен-тності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриваєвласні здібності	Високий (творчий)	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивноваріативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки,з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	Задовільно	
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			

35-59	FX	Незадовільно-ноз можливість повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	Незадовільно	не за-рахо-вано
1-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

15. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

ЗМ1			ЗМ2				ЗМ3				ЗМ4				Іспит	Разом
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	40	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

Критерії оцінювання по видах діяльності

№ з.п.	Вид навчальної діяльності*	Оціночні бали*	Кількість балів
1	Робота на лекційних заняттях	15	15
2	Захист лабораторних занять	15	15
3	Колоквіум	15	15
4	Модульний контроль	15	15
Разом		60	

16. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни в організації першого (бакалаврського) рівня вищої освіти складається з:

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Опорний конспект лекцій (електронний носій)
- Опорний конспект лекцій (паперовий варіант)
- Матеріали для лабораторних занять (паперовий та електронний варіант)

17. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Визначення анатомії і її місце в системі біологічних наук. Методи вивчення.
2. Основні етапи в історії розвитку анатомії людини. Їх представники.
3. Поняття про основні стадії розвитку організму. Вікова періодизація.
4. Поняття про органи, системи органів і апарати. Організм як єдине ціле.
5. Визначення і роль скелета. Будова кістки як органа, її хімічний склад та фізичні властивості.
6. Класифікація кісток скелета. Їх будова, ріст.
7. З'єднання кісток. Їх види. Класифікація неперервних з'єднань.
8. Суглоби, їх будова і класифікація.
9. Анатомія хребта, будова і з'єднання окремих хребців між собою і з черепом. Рухи.

10. Будова грудної клітки і її функціональне значення. З'єднання кісток грудної клітки. Вікові і статеві особливості.
11. Череп, характеристика в цілому, його відділи, статеві і вікові особливості.
12. Кістки лицевого черепа і їх з'єднання.
13. Кістки мозкового черепа і їх з'єднання.
14. Скелет верхньої кінцівки, його відділи. Будова і з'єднання кісток плечового поясу.
15. Будова і з'єднання кісток вільної верхньої кінцівки.
16. Скелет нижньої кінцівки, його відділи. Будова і з'єднання кісток тазового поясу.
17. Таз в цілому, його будова, з'єднання, розміри таза, статеві і вікові особливості.
18. Будова і з'єднання кісток вільної нижньої кінцівки.

19. М'язові тканини. їх класифікація, будова і функції.
20. Скелетний м'яз як орган, його будова, функція і розвиток в онтогенезі. Допоміжний апарат.
21. Класифікація м'язів. їх робота.
22. М'язи спини. їх класифікація і характеристика.
23. М'язи грудей. їх класифікація і характеристика.
24. М'язи живота. їх класифікація і характеристика.
25. Дихальні м'язи. їх класифікація і характеристика. Діафрагма.
26. М'язи голови. їх класифікація і характеристика. Особливості будови мимічних м'язів.
27. М'язи шиї. їх класифікація і характеристика.
28. М'язи плечового поясу та плеча. їх класифікація і характеристика.
29. М'язи передпліччя та кисті. їх класифікація і характеристика.
30. М'язи таза, їх класифікація і характеристика. 31
- . М'язи стегна. їх класифікація і характеристика.
32. М'язи гомілки та стопи. їх класифікація і характеристика.
33. Постава і її види в світлі анатомо-фізіологічної характеристики.
34. Класифікація систем організму, будова, функція.
35. Травна система. її функціональне значення і розвиток.
36. Ротова порожнина. її органи, будова і функції.
37. Глотка, її топографія, будова і функції.
38. Стравохід, його будова і функції.
39. Шлунок, його топографія, будова і функції.
40. Тонка кишка. її топографія, відділи, будова і функції.
- 41 . Товста кишка. її топографія, відділи, будова і функції.
42. Травні залози. їх класифікація і функція.
43. Печінка. її топографія, будова і функціональне значення.
44. Підшлункова залоза, її топографія, будова та екзокринна функція.
45. Слинні залози. їх топографія, класифікація, будова і функції.
46. Очеревина. її морфологічна характеристика.
47. Система органів дихання. її відділи, будова, функції і розвиток.
48. Носова порожнина. її топографія, будова і функції. Приносні пазухи. Їх з'єднання з носовими ходами.
49. Гортань, її топографія, будова і функції.
50. Трахея, бронхи. їх топографія, будова і функції.
51. Легені, їх топографія, будова і функції. Бронхіальне і альвеолярне дерево легень.
52. Середостіння, його класифікація і органи.
53. Сечовидільна система. її будова, функціональне значення і розвиток.
54. Нирка, їх топографія, будова і функції.
55. Сечовидільні шляхи (сечовід, сечовий міхур, сечівник).
56. Місце вироблення і шляхи виведення сечі.
57. Загальний огляд чоловічих і жіночих статевих органів. їх класифікація і розвиток.
58. Чоловічі зовнішні статеві органи.
59. Внутрішні чоловічі статеві органи.
60. Місця вироблення і шляхи виведення сперми.
- 61 . Зовнішні жіночі статеві органи.
62. Яєчник, його будова, топографія. Циклічні і вікові зміни яєчника.
- 63 . Матка. Маткові труби. Піхва.
64. Промежина, анатомічні відділи, морфологічна характеристика.
65. Серцево-судинна система. її морфологічна характеристика.
66. Анатомо-функціональна характеристика судинного русла.
67. Топографія і морфологія серця. Проекція серця на грудну клітку.
68. Гістологічна будова стінки серця. Особливості міокарда. Перикард.

69. Провідна система серця. її функціональне значення.
70. Кровопостачання та іннервація серця.
71. Філогенез та онтогенез серця. Аномалії (вади) його розвитку
72. Кола кровообігу. їх функціональне значення.
73. Порівняльна анатомо-функціональна характеристика артерій та вен.
74. Судини мікроциркуляторного русла. Чудесна венозна і артеріальна сітки.
75. Анастомози та колатеральний кровообіг
76. Топографія, відділи та гілки аорти.
77. Верхня порожниста вена.
78. Нижня порожниста вена.
79. Вена воріт печінки.
80. Кровопостачання та лімфовідтік голови.
81. Кровопостачання головного і спинного мозку (кола Вілізія та Захарченко), венозний відтік від мозку.
82. Кровопостачання та лімфовідтік органів ділянки шиї.
83. Кровопостачання та лімфовідтік стінок грудної клітки.
84. Кровопостачання та лімфовідтік органів дихання.
85. Кровопостачання та лімфовідтік органів середостіння.
86. Кровопостачання та лімфовідтік стінки черевної порожнини і стінок таза.
87. Кровопостачання та лімфовідтік шлунка, підшлункової залози, печінки, селезінки.
88. Кровопостачання та лімфовідтік тонкої кишки.
89. Кровопостачання та лімфовідтік товстої кишки.
90. Кровопостачання та лімфовідтік сечового міхура.
91. Кровопостачання та лімфовідтік нирок і сечоводів.
92. Кровопостачання та лімфовідтік внутрішніх жіночих статевих органів.
93. Кровопостачання та лімфовідтік зовнішніх жіночих статевих органів.
94. Кровопостачання та лімфовідтік внутрішніх чоловічих статевих органів.
95. Кровопостачання та лімфовідтік зовнішніх чоловічих статевих органів.
96. Кровопостачання та лімфовідтік верхньої кінцівки. Поверхнева і глибока долонні дуги.
97. Кровопостачання та лімфовідтік нижньої кінцівки. Артеріальні сітки великих суглобів.
98. Кровопостачання та лімфовідтік ендокринних залоз.
99. Кровопостачання плода.
100. Склад та функції лімфи, лімфоутворення.
101. Загальна характеристика лімфатичної системи, її функції.
102. Судинне русло лімфатичної системи. Характеристика лімфатичних капілярів, судин, стовбурів та проток.
103. Парні лімфатичні стовбури. їх морфофункціональна характеристика.
104. Лімфатичні стовбури. їх морфофункціональна характеристика.
105. Анатомо-функціональна характеристика право лімфатичної протоки та грудної лімфатичної протоки.
106. Морфофункціональна характеристика лімфатичного вузла. Класифікація вузлів.
107. Центральні периферичні органи імуногенезу.
108. Периферичні органи імуногенезу.
109. Топографія та анатомо-морфологічна характеристика вилочної залози /тимусу/.
110. Лімфоїдні вузлики внутрішніх органів.
111. Кровотворні органи та органи імуногенезу'. їх класифікація.
112. Філогенез та онтогенез ендокринних залоз.
113. Схема імуногенезу. Гуморальний та клітинний імунітет.
114. Селезінка.
115. Вилочкова залоза.
116. Нервова система. її будова і функціональне значення.
117. Нейрони. їх будова, топографія і класифікація.

118. Спинний мозок, його топографія, будова і функції. Поняття про сегмент.
119. Спинномозковий нерв, його будова.
120. Поняття про рефлекторну дугу. Міжреберні нерви.
121. Шийне соматичне нерве сплетення, область іннервації.
122. Поперекове соматичне нерве сплетення, область іннервації.
123. Крижово-куприкове соматичне нерве сплетення, область іннервації.
124. Принцип соматичної іннервації органа.
125. Оболонки мозку. Місця вироблення та шляхи циркуляції мозкової рідини.
126. Будова і розвиток центральної нервової системи.
127. Відділи головного мозку. їх топографія, будова і функції.
128. Похідні ромбовидного мозку (мозочок, міст, довгастий мозок).
129. Середній мозок. Підкіркові центри.
130. Проміжний мозок. Гіпоталамус.
131. Анатомо-функціональна характеристика епіфіза та гіпофіза.
132. Кінцевий мозок. Поняття про стріопалідарну та лімбічну систему.
133. Великі півкулі головного мозку, їх будова і функції (частки, борозни, закрутки).
134. Кора великих півкуль головного мозку. її будова і функціональне значення. Поняття про кірковий аналізатор і функція аналізаторів I і II сигнальних систем.
135. Вегетативна нервова система, її класифікація, будова і функції.
136. Відмінності соматичної нервової системи від вегетативної.
137. Симпатична частина вегетативної нервової системи. її будова і функції.
138. Парасимпатична частина вегетативної нервової системи. її будова і функції.
139. Відмінності симпатичної нервової системи від парасимпатичної.
140. Принцип вегетативної іннервації органів.
141. Черепно-мозкові нерви. їх класифікація, вихід на основі мозку, черепа.
142. Чутливі нерви, їх ядра, область іннервації.
143. Рухові нерви. їх ядра, область іннервації.
144. III, V пари черепно-мозкових нервів. їх ядра, область іннервації.
145. VII, IX і X пари черепно-мозкових нервів, їх ядра, область іннервації.
146. Поняття про провідні шляхи. їх класифікація.
147. Загальний принцип будови чутливих шляхів.
148. Загальний принцип будови рухових шляхів.
149. Будова ока. його складові частини.
150. Очне яблуко, ядро і капсула ока. порушення зору (короткозорість, далекозорість, дальтонізм).
151. Допоміжний апарат ока. місця вироблення і шляхи виділення сльози.
152. Зоровий аналізатор (шлях).
153. Зовнішнє вухо, його будова і функції.
154. Середнє вухо, його будова і функції.
155. Внутрішнє вухо, його будова і функції. Шлях циркуляції пери- та ендолімфи.
156. Слуховий аналізатор (шлях).
157. Шлях рівноваги.
158. Смаковий аналізатор.
159. Нюховий аналізатор.
160. Шкіра. її будова і функціональне значення.
161. Залози внутрішньої секреції. їх класифікація, будова, функції.
162. Гормони. їх класифікація і функція. Гіперфункція та гіпофункція ендокринних залоз.
163. Щитоподібна та при щитоподібні залози. їх топографія, будова, функції.
164. Надниркові залози, їх топографія, будова, функції. Додаткові надниркові залози. Сонний глобус та парааортальні тіліця, їх морфо-функціональна характеристика.
165. Анатомо-функціональна характеристика залоз змішаної секреції (підшлункова залоза, статеві залози), їх топографія, будова, ендокринна функція.

18. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна література

1. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р., Федонюк Я.І. Анатомія людини (в трьох томах). Вінниця. Нова книга, 2006.
2. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручник. - К.: Либідь. 2001. 384 с.: іл.
3. Коцан І.І., Гринчук В.О., Велемєць В.Х., Шварц Л.О., Пикалюк В.С., Шевчук Т.Я. Анатомія людини: підручник для студ. вищ. навч. закл. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки., 2010 . 902 с.
4. Марциновський В.П. Анатомія людини: посібник. Рівне: РДГУ, 2008. 206 с.
5. Марциновський В.П. Нормальна анатомія людини: лабораторний практикум. Рівне: видавець О.Зень, 2021.
6. Марциновський В.П., Галай О.О. (навчально-методичні матеріали). Рівне: РДГУ, 2017. 122 с.
7. Сяська І.О., Марциновський В.П. Нормальна фізіологія людини (навчальний посібник). Рівне : РДГУ, 2021. 203 с.

Допоміжна:

1. Гринчук В.О., Велемєць В.Х. Анатомія людини: Навч. посібник. Луцьк: Надтир'я. 1997. 285с.: кольор. іл.
2. Музика Ф.В., Кулітка Е.Ф., Гриньків М.Я. Тестові завдання з дисципліни «Анатомія людини». Л.: ЛДУФК, 2012. 130с.
3. Федонюк Я.І., Мицкан Б.М., Попель С.Л. та ін.. Функціональна анатомія. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2007. 552с.

19. Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Наукова бібліотека РДГУ <http://library.rshu.edu.ua/>
2. <file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%8F%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%B7%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf>
3. <file:///C:/Users/User/Downloads/2007.pdf>

Робоча програма навчальної дисципліни «Анатомія людини» перезатверджена зі змінами та доповненнями відповідно до наказу № _____ від _____ на 2025/2026 навчальний рік

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення
Розділ 13	Внесення таблиці «Види та методи навчання і оцінювання»

Протокол від «_____» _____ 202__ року №__

Завідувач кафедри

Сяська І.О.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

